

DÜŞÜNCELER

Yurdu terk eden kabiliyetler

Memleketimiz, bilim adamı, mühendis, doktor ve kalifi işçi olarak birçok kabiliyeti, sürekli bir şekilde

Yazan :

Prof. Dr. Mustafa İNAN

zorunda kalmaktadır. Meselâ uçak mühendisliği tahsil etmiş bir kimsenin nişasta imâl etmek yoluna sür-

kaybetmektedir. Bu kimseler, belirsiz bir süre için, dış memleketlerde çalışmayı istemekte ve yurtlarını aileleriyle birlikte terk etmektedirler. «Kabiliyetlerin göçü» adını verebileceğimiz bu hareket, son zamanlarda, o kadar çok hız kazanmıştır ki, artık yurdumuz için hayati önemi olan meselelerden biri haline gelmiştir. Yurdu terk eden bu kabiliyetler, sosyal bünyeleri ve ekonomik gerçekleri yönünden birbirlerinden çok farklıdır; bu yazımızda sadece, bilim adamları ile okumuş meslek sahiplerini ele almak istiyoruz. Önce, bu tip göçlerin karakteristik birkaç özelliğinden bahsedelim :

a) Bahis konusu olan göçlere, düşük bir tempoda olsa bile, tarihin her devrinde rasgelmek kabildir.

b) Bu problem yalnız yurdumuzda mahsus değildir. Pek az bir istisna ile hemen bütün dünyayı ilgilendiren bir konudur. **Yalnız meselenin zaman ve mekân bakımından yaygın olduğunu ifade etmekle durumun olağan bir mesele sayılması ve dolayısıyla önem verilmesi gerektiğini de söylemek istemiyoruz.**

c) İlgi çekici bir nokta da, göçün yönüdür. Bu hemen daima, «az gelişmiş» ülkelerden «fazla gelişmiş» memleketlere doğru olmaktadır. Her ne kadar, ileri memleketler arasında da bu tipten yer değiştirmelere rastlansa bile, önemli değildir. Bu arada, Amerika Birleşik Devletlerinin özel durumuna temas etmek olayın nedeni bakımından ışık tutucudur; bu memleket, **ilim ve meslek adamlarının hareketleri bahsinde yalnız «çekici merkez» rolünü oynamaktadır.**

d) Kabiliyetlerin göçünde önemli noktalarından biri de, yurdu terkedenden çok kere üstün değerde kimseler olmasıdır. Bu alanda dış pazar âdeti bütün kaymağını almaktadır. Göç veren memleket için, meselenin bu yönünün ne kadar hayati olduğu aşikârdır. Şimdi de olaya çeşitli yönlerden bakan, bazı çevrelerin fikirlerine gelelim : I — Yaygın olmayan fikirlerden birisi şudur :

« Ekonomik yönden fazla gelişmiş memleketler az gelişmişlere yardımda bulunmaktadırlar; buna karşılık yardım gören ülkeler de ilim ve meslek adamlarını ihraç etmekle bir nevi borçlarını ödemektedir ».

Olayı böyle tefsir etmekle, belki borcunu, ödemiş bir kimsenin huzurunu duysak bile bu şekilde borç ödemenin çok pahalıya mal olduğu bir gerçektir. Durumumuz, borcunu üreteceği malları satarak karşılayacağı yerde, makinalarını elden çıkararak bir fabrikatörüne çok benzemektedir.

II — Göç edenler meselesine çok önem verilmesini savunan, diğer bir düşünce tarzını şöylece özetlemek kabildir : « İkinci Cihan Savaşından sonra, barış konusunda fikirlerde büyük gelişmeler oldu. Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi gibi çeşitli organizasyonlar sayesinde milletler birbirlerine daha çok yaklaştı; memleketler arasındaki sıkı sınırlar gevşedi; insanlık dünya barışında önemli ilerlemeler kaydetti. Bu sebeple bir ilim veya meslek adamının kendi yurdunda veya, başka bir diyarda

çalışmış olması bir problem teşkil etmemelidir; çünkü bu kimselerin daha üretken olarak çalışacakları yeri seçmeleri, dünya çapında bir refah artışına hizmet olacaktır ».

Dünya sulhu yönünden savunulan bu fikirde kanaatimizce bir gelişme mevcuttur. Zira yine İkinci Cihan Savaşından sonra, iyice anlaşmıştır ki dünya yüzünde gerçek barış, ancak milletler arasında mevcut ekonomik ve kültürel seviye farklarını gidermekle kabildir. Bu fikre uygun olarak ileri seviyede olan milletler az gelişmiş ülkelere yardımda bulunmuşlardır; ancak seviye farkının giderilmesi başlangıçta dışarıdan temin edilse bile, zaman geçtikçe geri kalmış memleketler kendi imkânlarıyla kalkınmaya devam etmek zorundadırlar. Bu içten kalkınma mecburiyeti için de ilme, tekniğe ve dolayısıyla onun adamlarına ihtiyaç vardır; kendi kabiliyetlerini durmadan kaybeden milletler, seviye farkını kapatmaları hiçbir zaman beklenemez, dolayısıyla de dünya barışına hizmet edilmemiş olur.

Şimdi asıl meselenin nedenine gelelim. Olay ciddiyetle ele alınmak isteniyorsa, bu alanda yeter bilginin toplanmasına ve elverişli doğru istatistiklerin derlenmesine lüzum vardır. **Problem ancak uzun bir araştırmadan sonra çözülebilir.**

Şunu da belirtmek gerekir ki, bu konuda ne yurdumuzda ve ne de dış memleketlerde yapılmış doğru ve yeter istatistikler mevcut değildir. «Günde yedi doktor yurdu terk ediyor» veya «115 bin işçi çukış müsaadesi bekliyor» tarzındaki gazete havadisleri bizleri ancak yecanlandırır. Bununla beraber dış kaynaklardan aldığımız şu sayılar hayli düşündürücüdür. Amerika Birleşik Devletlerinde yüksek öğrenimini yapan 70.000 yabancı öğrenci yanında 20.000 yabancı uyruklu Üniversite mezunu da çeşitli alanlarda çalışmaktadır. Bu oran İngilizlere, Almanya gibi benzer ülkelerde de hemen hemen aynıdır.

Bir kimsenin yurdundan ve birçok hâzînelere bağlı olduğu aile, dost çevresinden ayrılması, hayli çetin olmasına rağmen, onu bu şekilde bir göçe zorlayan sebeplerin önemli olması gerekir. Araştırmaların vereceği kesin sonuçlara intizaren, şimdilik hatıra gelenleri şöylece sıralamak kabildir :

ÜCRET : Yurdu terkedenden kabiliyetler için, nedense akla ilk gelen, bu maddi noktadır. Yalnız eşya ve kıdeme kıymet verip, kabiliyeti esas tutmayan bir ödeme sisteminde bu faktörün rolü büyük olmakla beraber, kanaatimizce, ilim ve meslek adamlarının yurtlarından söken, gerçek sebep öncelikle bu olmasa gerektir.

HAYAT SEVİYESİ : Çok kere dış memleketlerde öğrenim yapmış kimseler, yüksek bir hayat seviyesine alıştıklarından, mahrumiyeti icap ettiren bir diğer durumda çalışmak istememektedirler. Bu maddi sebep de birincisi gibi esas faktör değildir kanısındayız.

ÇALIŞMA ALANI ; Belirli ve özel bir ilim veya teknik alanda yetmişmiş kimseler, yurtta ihtisaslarıyla ilgili, iş bulamamakta ve çok ke-

re büsbütün başka sahada çalışmak

lüklenmesi gibi. Bu durum, dönüştürmeyle meşgul olacağı düşünülmeden, dış memlekete plânsız öğrenci göndermenin ve dönenlerle ilgilenmemenin bir sonucudur.

YETKİ MESELESİ : Memleketimizdeki mevzuat dolayısıyla, ilim ve teknik alanda yetmişmiş üstün kabiliyetli kimselere, **durumlarına göre yeter seviyede bir yetki tanınamamaktadır.** Bilhassa akademik kariyere intisap etmek isteyenler, böyle bir durumla karşılaşmaktadırlar. Dış memleketlerin bazıları da arzu ettikleri yetki ve ünvanları daha çok kolay kazandıkları için bunlar oraları çalışma sahası olarak seçmektedirler.

İLGİ : Kendilerine şiddetle ihtiyacımız olan ilim ve meslek adamlarını aramak, bulmak; bunların nelerle meşgul olduklarını izlemek, ve yakından ilgilenmek gerekir. Yurdu terk eden kabiliyetler meselesinde ilgisizlik ve işin sahipsizliği en önemli noktalardan biridir. Dış araştırma kurumları, eski çalışma arkadaşlarını, tâ deniz aşırı yerlerden aradıkları, onlara yeni çalışma imkânları teklif ettikleri halde, ihtiyacı daha çok olan bizler, bunlara seyirci kalmaktayız.

İLMİ ÇEVRE : İlimin gelişmesi, **bugün için artık onunla ilgili bir çevrenin varlığını mutlaka şart koşar.** Yurtlarında bu çevreyi bulamadıkları için, sahalarında körleşmemek amacıyla göç eden kimseleri, belirli bir süre için olsun, almak kabildir. İlim ve tekniğin ilerlemesi, bina âlet ve para gibi maddi şartlardan başka, gerekli çevre ve geleceğe ihtiyaç gösterir.

YANLIŞ HAREKETLER : Bazan bilerek, çok zaman farkında olmayarak alınan kararlar ve davranışlarla, birçok ilim ve meslek adamı harcanmaktadır. Yeter takdir görmediği için, hassas olan bu kimselere karşı, **bu şekilde haksız ve yer sız bir tutum da inzımm edince, bunlar da «Terk-ü dar-ü diyar» etmektedirler.**

Meselenin belli başlı nedenleri böylece özetlendikten sonra, şimdi de kısaca tedbirlerden bahsetmek isteriz.

İlim ve teknik mensuplarının yurdu gittikçe artan bir hızla terk etmeleri «kararsız» bir dengede görülen harekete çok benzemektedir. Böyle hallerde ise dengeyi koruma bilmesi için müdahaleye lüzum vardır; bahis konusu olayda da ancak etkili tedbirler sayesinde, işi kontrol altına almak mümkündür.

Herşeyden önce peşin hükümlerden vazgeçerek düşüncelerde bir devrim yapmağa ihtiyaç vardır. Aceleci ve hissi kararlarla, yurdu terkedene aydınları, az vatansever veya maddi kazanç peşinde koşanlar diye suçlama ile birşey yapmak mümkün olmaz. **İşin doğrusu, olayı serinkanlılıkla analiz ederek, geniş bir araştırmadan sonra hükme varmaktır.** Böyle bir inceleme neticesinde tedbirler de kendiliğinden gün ışığına çıkar.

Alınacak tedbirler arasında, en az «yasaklayıcı» olanlara iltifat etmek gerekir; bunlar ateşi söndürmez, ancak külür.

Önemli gördüğümüz tedbirler arasında, bu işlerle özel bir surette uğraşacak ayrı bir teşkilatın kurulmasıdır; bu sayede «İlim ve tekniğin gelişmesi ve ilerlemesi» için sorumlu bir kurum ortaya çıkacak ve «yurdu terkedenden kabiliyetler» olayı da bir sahip kazanacak ve şimdi olduğu gibi, çözümünü, çeşitli teşekküllerinin, diğerinden beklediği mesele olmaksızın kurtulacaktır.

Kısaca söylemek gerekirse, devletin «ilim» alanında da, teşkilatlanmaya ihtiyacı olduğu kanısındadır.

